Turkish Studies *Historical Analysis*

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1001-1028

DOI: 10.29228/TurkishStudies.37831

ISSN: 2667-5552

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 26.09.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 20.12.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (19.12.2019)-Referee 2 (19.12.2019)

This article was checked by intihal.net.

1678 TARİHLİ AVÂRIZ DEFTERİNE VE 1834-35/1840-41 TARİHLİ NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE İNAY KAZÂSININ NÜFUS YAPISI

*Oğuz ŞENTÜRK**

ÖZ

İnay ve sahası eski çağlardan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapan önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Günümüzde İnay, Uşak'ın Ulubey ilçesine bağlı bir köydür. Türklerin Anadolu'ya girmesinden itibaren önce Selçuklu Devleti'nin ardından Germiyanogulları Beyliği'nin ve yıkılışına kadar da Osmanlı toprakları içerisinde yer almıştır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin bölgeye hâkim olduğu süreç içerisinde sahaya kervansaray, medrese, cami gibi birçok kültürel miras bırakılmıştır. Bu tür kültürel mirasın oluşmasının temelinde yatan sebep ise İnay'ın Ege ve İç Anadolu'yu birbirine bağlayan ticaret yolu üzerinde bulunmasıdır. Çeşitli dönemlerde kaza ve nahiye olarak yönetilen İnay, idari reformlardan etkilenecek değişimler geçirmiştir.

XVII. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren devletin olağanüstü durumlar ve savaş masraflarını karşılamak için toplanan avâriz vergisi savaşların uzun yıllar sürmesi neticesinde kalıcı hale gelmiştir. Bu vergi için yapılan sayımlarda oluşturulan defterlerde yer alan avâriz haneleri gerçek haneleri belirtmese de XVII. yüzyılda yerleşim yerleri hakkında önemli bilgiler sağlayan kaynak olmuştur. XIX. yüzyılda Osmanlı'da tam teşekküllü bir nüfus sayımı tüm yerleşim yerlerini kapsayan ve kişilerin röntgenini çekecek bir usulde yapılmıştır.

Avâriz ve nüfus defterleri, sınırları belirli bir sahada yaşayan topluluğun sosyal ve ekonomik durumları hakkında önemli bilgiler barındıran birincil kaynaklar olmuştur. Bu çalışmada ilgili defterler incelenerek kazanın demografik yapısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu

* İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, E-posta: senturkoguz35@gmail.com

kazayı araştırma amacımızdan biri de bölgenin Seyyid yapısındaki önemli değişimleri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnay, Avâriz, Nüfus, Batı Anadolu, Seyyid

**POPULATION STRUCTURE OF THE INAY ACCIDENT
ACCORDING TO THE AWARID BOOK DATED 1678 AND THE
POPULATION BOOKS DATED 1834-35/1840-41**

ABSTRACT

Inay and its site have been an important settlement that has been home to many civilizations since ancient times. Nowadays, Inay is a village in Ulubey District of Uşak. After the entry of the Turks into Anatolia, the Seljuk State, then Germiyanoglu principality, and until the fall of the Ottoman Empire was located within the territory. Especially during the period when the Seljuk and Ottoman Empire dominated the region, many cultural heritage such as caravanserai, madrasa and mosque were left on the site. The underlying reason for the formation of this kind of cultural heritage is that Inay is located on the trade route connecting the Aegean and Central Anatolia. Inay, which was ruled as district and township in various periods, has been affected by Administrative Reforms and has undergone changes.

Since the first quarter of the XVIIth century, the tax collected by the state to cover extraordinary circumstances and war costs has become permanent as a result of many years of wars. Although the awarid households in the books created in the censuses for this tax do not specify the real households, it has been the source providing important information about settlements in the XVIIth century. In XIXth century, a full-fledged census was conducted in the Ottoman Empire, covering all the settlements and taking X-rays of the people.

The awarid and the population books have been the primary sources of important information about the social and economic conditions of the community living in a given area. In this study, demographic structure of the district was studied by examining related books. One of our goals in investigating this township is the significant changes in the Sayyid structure of the region.

STRUCTURED ABSTRACT

Inay and its site have been an important settlement that has been home to many civilizations since ancient times. As an indication of this, there were copper vessels and cubes from the Hittite period in the mound of Inay's Balçıklı Deresi in 1982. 2 km south of the Inay is the city of Nais, which is connected to Lydia.

After the entry of the Turks into Anatolia, the Seljuk State, then Germiyanoglu principality, and until the fall of the Ottoman Empire was located within the territory. Inay was used as a settlement from ancient

times. İnay was a township of the Kütahya Livas until 1847 during the Ottoman period.

In the year 1847-1867, Aydın province took part as an township in Denizli Sanjak, while in the year 1867-1868, Aydın province was an township in Saruhan livası. In the dates 1885-1888, İnay's status was downgraded and It became a town in Eşme district. In 1897-1898, İnay was seen as a village connected to Eşme. In 1897-1898, İnay was seen as a village connected to Eşme. According to the Aydın annals of 1908-1909, İnay was again town. Nowadays, İnay is a village in Ulubey District of Uşak.

Since the first quarter of the XVIIth century, the tax collected by the state to cover extraordinary circumstances and war costs has become permanent as a result of many years of wars. Although the awarid households in the books created in the censuses for this tax do not specify the real households, it has been the source providing important information about settlements in the XVIIth century. In XIXth century, a full-fledged census was conducted in the Ottoman Empire, covering all the settlements and taking X-rays of the people.

From the seventeenth century to the nineteenth century, while there was no major change in the number of villages connected to İnay, there were changes in the villages connected to it. At the same time, it is understood that there were changes in the population potentials of the İnay township and its villages during this period.

One of the important points of attention in the field in question is that there is a significant increase in the number of Sayyids. While there were 5 Sayyid records in 1678, this number reached a total of 147 in the 1834-40s. As a result of this information, according to the male population of İnay and related villages, one third of the population is Sayyid.

One issue that draws our attention in the population book is syphilis, which is also reflected in the population books in the region. This disease can be transmitted by sexual means and its consequences can reach a level that can darken human life. The disease in question can be said to occur in areas where the train line crosses and lives in forest areas. The spread of such a disease among Muslims is also an issue that needs to be investigated.

When the records of the period 1678-1840 are examined, the most common job throughout the township and in the villages is farming; the fact that the other job groups are almost nonexistent is remarkable.

Information about İnay, which is our field of Investigation, in the Ottoman Archives of Finance Müdevver books classification number 2498 is located in the book of Kütahya awarid dated 1678. In the book of awarid, İnay, *Kışla, Irgatlar, Çam, Karaca Ahmed and Kalaycılar* are detailed, while Yenice, Armağanlar, Çomaklar and Güney Viran are summarily recorded. There are no neighbourhood records in the town of İnay. after detailed records of the names of districts or villages are written, citizen, military coterie, Sayyid, Imam etc. taxable or tax-exempt persons are written separately.

In the book written by Enver Ziya Karal, the town of Isaiah has 10 villages, but it is understood to have a Muslim population of 1008 people. In the census book dated 1834-35, the central township and ten villages including Ahmedli, Gün Deresi, Golankaya (Kolankaya), Gedikler, Göncüler, Karaca Ahmed, İnay, Irgat, Burhan Tribe, Kışla and Çırpıcıoğulları were recorded.

In the year 1834-35, 260 people+22 guests+11 emigrants in İnay, 44 people in Irgatlar village, 96 people in Kışla village +27 emigrants, 78 people in Karaca Ahmed Village +5 guests +7 emigrants were given details. It also appears that there are birth and death records added later in this book, but it is indicated by leaving Red Notes on when he was born and when he died.

The second census of 1840-1841 recorded 104 households and 262 persons in İnay District, 28 households and 70 persons in Karaca Ahmed village, 34 households and 81 persons in Kışla village, 13 households and 30 persons in Irgat village. According to the 1834-35 census, if we look at the average age of the central accident and related villages, the average age of 24 in the town of İnay, 23 among the guests, 20 among the refugee, 14 among the village of Karaca Ahmed, 17 among the guests, 42 among the refugee, 24 in the village of Irgat, 22 in the village of Kışla and 30 among the refugee.

According to the 1840-41 population records, the average age at the time of İnay accident was 19, while was 20 in Karaca Ahmed village, 23 in Kışla village and 20 in Irgat village. From 1834 to 1840, the average age in the centre of İnay and in the village of Windlass fell, while it rose in Karaca Ahmed. The average age in Kışla village remained at the same level.

Keywords: İnay, Awarid, Population, Western Anatolia, Sayyid

Giriş

Avâriz defterleri yazıldığı dönemin hem demografik yapısını hem de ekonomik yapısını ortaya koyan önemli kaynaklardır. Bu defterler özellikleri bakımından *mufasssal*, *mufasssal-ı icmal* ve *icmal*¹ olarak üç gruba ayrılmıştır (Gökçe, 2006: 51-73). Osmanlı mali hususların kaydedildiği defterlerde “*avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlif-i örfiyye*” ifadeleriyle kayıt altına alınan ve devletin olağanüstü durumlarda ortaya çıkan masraflarını karşılamak için kullanılan bir yöntem olan *avâriz*, devletin XVI. yüzyılda yaşadığı siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılardan dolayı XVII. yüzyıldan itibaren düzenli bir şekilde alınmaya başlanan bir vergi çeşididir. Bu vergi çeşidinin konulmasında önemli bir sebep ise vergiden muaf tutulan kişilerin sayılarını azaltarak vergi alınacak kişilerin sayısını arttırmaktır (Gökçe, 2006: 51). XVII. yüzyıldan itibaren tahrir defterlerinin yerine Tımar

¹ Mufasssal avâriz defteri hane reislerinin isimleri, vergi statüsü varsa mesleği en ince ayrıntısına kadar kaza ve köylerin kayıtlı olduğu defterdir. *Mufasssal-ı icmal* defteri ise Mufasssal defterin özet biçiminde düzenlenmiş halidir. *İcmal* defterler ise sadece kaza ya da köylerde yer alan hane sayılarının yazıldığı en sade defterdir. Bu konu hakkında bkz. Halil Sahillioğlu, “Avâriz”, *DİA*, C.4, İstanbul 1991, ss. 108-109; Ömer Lütfi Barkan, “Avâriz”, *İslam Ansiklopedisi II*, İstanbul 1979, ss. 13-19; Oktay Özel, “17. Yüzyıl Osmanlı Demografi ve İskân Tarihi için Önemli Bir Kaynak: ‘Mufasssal’ Avâriz Defterleri”, *XII. Türk Tarih Kongresi- Kongreye Sunulan Bildiriler III*, Ankara 1999, ss. 735-743; Özer Küpeli, “Klasik Tahrirden Avâriz Tahririne Geçiş Sürecinde Tipik Bir Örnek: 1604 Tarihli Manyas Kazası Avâriz Defteri”, *Belleten*, C.XXXII, S.36, Ankara 2001, ss. 113-199; Turan Gökçe, “Osmanlı Nüfus ve İskân Tarihi Kaynaklarından ‘Mufasssal-İcmal’ Avâriz Defterleri ve 1701-1709 Tarihli Gümülcine Kazası Örnekleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.20, S.1, İzmir 2005, ss. 71-134..

sisteminin bozulması ve Celali isyanların etkisiyle tahrir defterlerinin özelliklerini taşıyan birkaç defter grubu ortaya çıkmıştı.² Bu defterler arasında da *avâriz defteri* yerini almıştır. Tahrir defterlerinden avâriz defterine geçilme sebebi içerisinde bir diğer neden ise tahririn yapılma amacı olan yeni yerlerin fethedilmesi, XVII. yüzyıldan itibaren azalması ve Osmanlının toprak kaybına başlamış olmasıdır.³

Bir yerleşim bölgesinde yer alan gerçek hanelerden oluşan avâriz haneleri defterlere “*avâriz hanesi*” ya da “*hâne-i gayr ez-avâriz*” olarak kaydı geçirilirdi (Sahillioğlu, 108). Avâriz hane gerçek hanelerin tam karşılığı olmayan yer aldığı idari birimin ekonomik ve sosyal yapısına göre değişen, vergilendirilmiş ya da vergilendirilebilen haneleri gösterirdi (Çelik, 37). Bu haneler şehirli, köylü, konar-göçer olup olmadığına göre bazen 3, 5, 10 veya daha fazla evli aileler 1 *avâriz* hanesini oluştururdu (Çelik, 38).

Devlet olağanüstü bir durumda bir nakit paraya ya da hizmete ihtiyaç duyduğunda ihtiyacı olanı belirler, sonra bu miktarı bölgelere göre taksim ederek kadılara verginin toplanması amacıyla hükümler gönderip, belirlenen ihtiyaçlar avâriz hanelerden -gerçek hane- toplanması sağlanırdı.⁴ Bu belirlenen ihtiyaçlar, avâriz haneleri içerisinde bölüşülür ve herkes gücü yettiğince bu ihtiyacı karşılardı. Zamanla bazı bölgelerde ihtiyaçlar karşılanmakta zorluk çekilince bu ihtiyaçları karşılamak ve fakir kesime yardım amacıyla avâriz vakıfları teşkil edilmişti (Çakar, 433).

Yeni tahrir anlayışı ile ortaya çıkan defter grupları içerisinde yer alan nüfus⁵ tahririnin temelinde II. Mahmut’un Yeniçeri Ocağı’nı kaldırıp onun yerine *Asakir-i Mansure-i Muhammediye* ordusunu kurması yatmaktadır. Kurulan yeni ordunun insan kaynaklarını tespit etmek amacıyla bütün erkek nüfusunun yeniden sayılmasına karar verilmiştir. İlk nüfus sayımı İstanbul’da başlatılmış, lakin 1828-29 senesinde patlak veren Rus savaşı sebebiyle ara verilmek zorunda kalmıştır. II. Mahmut savaş bittikten sonra yeniden nüfus tahririne karar vermiştir (Aydın, 1990: 81-82; Karal, 1995: 8-10). Rumeli’de ve Anadolu’da toprak yazımı vesilesi olmadan ilk nüfus sayımı 1831 yılına ait sayımdır.⁶ Nüfus sayımının ne şekilde yapılacağı hakkında özel bir meclis teşkil edilmiş ve bu meclis tarafından talimatnameler oluşturulmuştur. İlgili talimatlar çerçevesinde nüfus sayımını yapmakla görevli şer’i memurlar tayin edilmiştir (Karal, 10-12).

² Klasik mufassal tahrir defterlerinde birçok bilgi tek defterde yer alırken tahririn yerine gelen defter gruplarının sayısı yaklaşık on bir adettir. Yeni tahrir geleneğinde ayrı ayrı defterler tutularak bunlarla ilgili merkezde bürolar kurulmaya başlanmıştır. Bu değişim tablosu için bkz. Mustafa Öztürk, “1616 Tarihli Halep Avâriz-Hane Defteri”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.8, Ankara 1997, s. 251.

³ Tahririn yapılma amacı ve hangi sıklıkla yapıldığı hakkında bkz. Şenol Çelik, “1659-1660 (H. 1070-1071) Tarihli Avâriz Defterine Göre XVII. Yüzyıl Ortalarında Turgutlu Kazası”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.16, İstanbul Bahar 2007, s. 36; Öztürk, a.g.m., s. 250.

⁴ Olağanüstü hallerde ortaya çıkan masrafları karşılamak, savaş malzemeleri ve hizmetleri temin etmek için devletin kaynakları yetersiz kalınca padişah emriyle avâriz gelirlerine başvurulmaktaydı. Barkan, a.g.m., s.14.

⁵ Arapça *nefs* kelimesinin çoğulu olan nüfus, nefis: ruh, can, hayat anlamına gelir ve belirli bir coğrafyada yaşayan insanları ifade eder. “Bir yerde oturan, ikame eden” sakinin çoğulu olan sükkân/ sekene de nüfus anlamına karşılık gelmektedir. İnsanlık tarihi boyunca birçok nüfus sayımı yapılmıştır ve yapılan sayımlar dönemlere ve devletlere göre farklılıklar göstermektedir. İslâm tarihindeki ilk nüfus sayımı daha çok askerî amaçla yapılmıştır. Osmanlıda aynı şekilde nüfus sayımını askeri amaçlar için yaptığı söylenebilir. Nebi Bozkurt, “Nüfus”, *DİA*, C. 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2007, s. 293.

⁶ 1831 nüfus icmallerinde Anadolu ve Rumeli’de sayım yapılan bölgelerde nüfus yaklaşık 7,5 milyondur. Bazı bölgelerde aynı dönemde sayım yapılamamıştır ki Erzurum ve Van 1836 senesinde ancak sayıma tabi tutulabilmiştir. 1844 sayımına göre Osmanlı devletinin nüfusu Avrupa’da 15,5 milyon, Asya’da 16 milyon ve Afrika’da ise 3 milyon 800 bin nüfusla toplamda yaklaşık 35 milyon 350 binlik bir nüfusu olduğu görülmektedir. Bu nüfusun 21 milyonu müslüman, 13 milyonu Ortodoks, 900 bini Katolik, 150 bini musevi ve diğer dinlerden ise yaklaşık 300 binlik bir inanç dağılımı bulunmaktadır. Bu konu hakkında daha detaylı bir çalışma için bkz. Yunus Koç, “Nüfus”, *DİA*, C. 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2007, ss. 294-299.

Nüfus sayımları, bir toplumu oluşturan erkeklerin sayı, yaş, meslek, fiziki özellikleri, hastalıkları, din ve öğrenim durumlarını ortaya koyduğundan toplumların sosyolojik, ekonomik ve tarihî yönlerini araştırmak, sosyal tarihlerini yazmak için çalışma yapacak olanlar açısından oldukça önemlidir. Burada sadece erkekler sayıma tabi tutulmuş olup kadınlar vergi mükellefi ya da askere alınmadığından dolayı kayıt altına alınmamıştır.

1. Kazanın Genel Durumu

İnay, Eski çağlardan itibaren bir yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Bunun da göstergesi olarak 1982 senesinde İnay'ın Balçıklı Deresi Höyüğünde Bakır devrinden kalma kaplar, Hitit döneminden küpler bulunmasıdır. İnay kazasının 2 km güneyinde Lidya'ya bağlı Nais kenti kurulmuştur. Türklerin Anadolu'ya girmesinden itibaren İnay, Germiyanogulları toprakları içerisinde yer almıştır. İnay'ın şuan ki yerleşim yeri XIV. yüzyılda Selçuklular döneminde kurulmuştur. Anadolu'yu Ege'ye bağlayan bir kervan yolunun üzerinde bulunan bu yerleşim yeri üzerinde XIV. yüzyılda bir kervansaray yapılmıştır. İnay adının kaynağı⁷ bu arazi üzerine kurulan Nais (İnais) adlı antik kentten gelmektedir (https://www.inay.net/new/?page_id=53, 2018).

İnay, Osmanlı döneminde 1847 yılına kadar Kütahya livasına bağlı bir kaza konumundadır (devletarsivleri.gov.tr, 2019). 1847-1867 senesinde Aydın eyaleti Denizli sancağına bağlı bir kaza olarak yer alırken, 1867-1868 senesinde Aydın vilayeti Saruhan livasına bağlı bir kaza konumundadır. Tarihler 1885-1888'e gelindiğinde İnay'ın statüsü düşürülerek Eşme⁸ kazasına bağlı bir nahiye olarak görülmektedir (MŞH.ŞSC.d.06796, s. 102). 1897-1898'den itibaren İnay, Eşme'ye bağlı bir köy olarak görülmekle birlikte Eşme'ye olan uzaklığı 5 saattir (1315 Aydın Vilayeti Salnamesi, s.404). 1908-1909 Aydın vilayet salnamesine göre İnay, tekrar nahiye olmuştur (1326 Aydın Vilayeti Salnamesi, s. 593). İnay'ın kuzeyinde ve doğu hududunda Hüdavendigar vilayeti, güneyinde Eşme kazası ve batı hududunda Sirge nahiyesi bulunmaktadır (1311 AVS, s. 274).

1928 yılında Köylerimiz adlı eserde Manisa vilayetinin Eşme kazasının Merkez nahiyesine bağlı bir köy olarak görünmekle beraber yazılış hatasından kaynaklı *İpnay* olarak geçmektedir (T.C Dâhiliye Vekâleti Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları, 1928: s.972). 1933 senesinde Manisa ili Eşme kazasına bağlı köydür (Köylerimiz, 1933, s.366). 1968'de İnay, Uşak ilinin Ulubey ilçesinin Merkez bucağına bağlı bir köy olarak görülmektedir (Köylerimiz, 1968: s.289) Günümüzde ise yine Uşak'ın Ulubey ilçesine bağlı bir köy⁹ olarak varlığını sürdürmektedir.¹⁰

2. 1089/1678 Tarihli Avârız Defterine Göre İnay Kazası

İnceleme alanımız olan İnay'la ilgili bilgiler, Osmanlı Arşivi *Maliyeden Müdevver Defterler* tasnifinde 2498 numaralı H.1089/M.1678 tarihli Kütahya avârız defterinin içinde yer almaktadır. Bu avârız defteri, 236 sayfa olup sadece 3 sayfa boştur. Defterin kapak kısmında yer alan "*Hâne ha-yı avârız.. mezkur-ı der Liva-i Kütahya*" ifadesiyle defterin Kütahya livasının tamamını kapsayan bir avârız defteri olduğu anlaşılmaktadır. Defterin ilk sayfasında hangi kazanın hangi sayfada olduğunu

⁷ İnay adının verilişi hakkında halk arasında da iki rivayet hâkimdir: Birinci rivayete göre; köyde bulunan in(mağara) köyün doğusunda bir tepenin yamacındadır. Ay hilal şeklinde görünüp dolunay şekline gelinceye kadar bu inin kapısını aydınlatmaktadır. *İn* ve *Ay* sözcüklerinin birleştirilmesinden İnay adının doğduğu yaygın olarak söylenirdi. Yine eskiden dile getirilen ikinci rivayete göre; inme, kervanların konaklama yeri anlamında köyün adının önce *İney* olarak verildiği, daha sonra bu adın *İnay* olarak değiştiği söylenmektedir. https://www.inay.net/new/?page_id=53, Erişim Tarihi: (04.12.2018).

⁸ Eşme bu dönemde Aydın vilayetinin Saruhan Livasına bağlı bir kazadır.

⁹ Ege Bölgesinin İç Batı Anadolu Bölümünde yer alan İnay Köyü, Uşak İli Ulubey İlçesine bağlıdır. Ulubey İlçesine 7 km, Uşak şehir merkezine 38 km uzaklıktadır. Uşak-Eşme karayolu üzerinde Ulubey ile Eşme ilçeleri arasında yerleşmiştir. <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-inay>, Erişim Tarihi: (04.12.2018).

¹⁰ İnay'la ilgili bilgiler "*İnay maa Sirge ve Güre*" olarak yer almakta bu konu için bkz. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 26 Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü-Osmanlı Arşivi Başkanlığı Yayını, Ankara 2017, s. 374.

gösteren fihrist yer almaktadır. Defterin tamamı 236 sayfa olup İnay kazası ve ona bağlı köyler gerek mufassal gerek icmal olarak 80 ve 81. sayfalarda yer almaktadır.

Avâız defterinde İnay kazası, karye-i Kışla, karye-i Irgatlar, karye-i Çam, karye-i Karaca Ahmed ve karye-i Kalaycılar mufassal olarak yer alırken karye-i Yenice, karye-i Armağanlar, karye-i Çomaklar ve karye-i Güney Viran icmal olarak kaydedilmiştir. İnay kazasında hiçbir mahalle kaydı bulunmamaktadır. Mufassal kayıtlarda yer alan kaza ya da köylerin isimleri yazıldıktan sonra, vergiye tabi olan ve olmayan reaya, askeri zümre, Seyyid, İmam vb. ayrı ayrı gruplandırılarak sayıları (*neferan*) ve avâız sayıları belirtilmiştir. İcmal kayıtlarda ise sadece *neferan* sayısı ve avâız-hane sayıları belirtilmiş, meslek veya hangi zümreden kaç tane olduğu hakkında bir bilgi yoktur.

Avâız-haneleri belirlenirken bu defterde her 4 *nefer* (hane reisleri) bir avâız-hanesi olarak kabul edilmiştir. Buradaki her nefer aslında bir evli/gerçek haneyi temsil etmektedir. Tek istisna karye-i Kalaycılar¹¹ da olmuştur ki buradaki herkesin *seyyid* olmasından dolayı sadece nefer sayısı belirtilmiş avâız-hane sayısı belirtilmemiştir. Defteri genel olarak incelediğimizde –diğer kaza ve köyler dâhil- her 4 nefer başına bir avâız-hanesi kabul edildiği görülmekte bu sebeple her yerleşim biriminin ekonomik yönden gelişmişlik düzeyinin göze alınmadığı söylenebilir.

Mufassal kayıtlarda her neferin vergisi belirtilmemiş sadece bazı neferlerde *çift* ifadesi yer almaktadır. Tahminimizce bu ifadenin geliri iyi olanlar için konulduğu ve diğer avâız defterlerinde vergi gücünü gösteren âla, evsat ve ednâ'nın bir karşılığı olduğu söylenebilir.

Mufassal ve icmal kayıtlarda ekteki tablodan da görüleceği üzere *Nefs-i İnay*'da 12 nefer 3 hane, *Kışla* köyünde 17 nefer 4 hane 1 rub (çeyrek), *Irgatlar* köyünde 9 nefer 2 hane 1 rub, *Çam* köyünde 11 nefer 2,5 hane 1 rub, *Karaca Ahmed* köyünde 8 nefer 2 hane, *Kalaycılar* köyünde 5 nefer, *Yenice* köyünde 5 nefer 1 hane 1 rub, *Armağanlar* köyünde 5 nefer 1 hane 1 rub, *Çomaklar* (*Kadim*) köyünde 4 nefer 1 hane, *Güney Viran* köyünde 8 nefer 2 hane kaydedilmiştir (BOA.MAD.d.02498, s.80a-81b). Vergiye tabi olmayan kişilerin ise nefer sayısına dâhil edilmediği anlaşılmaktadır. Buna göre mufassal kayıtlara göre *Nefs-i İnay*'da 1 kişi, *Kışla* karyesinde 4 kişi, *Irgatlar* karyesinde 1 kişi, *Karaca Ahmed* karyesinde 1 kişi nefer sayısına dâhil edilmediği görülmektedir.

Avâız defterinde bazı kişiler hakkında kısa bilgiler verilmiş olduğu görülmektedir. Buna göre; *Nefs-i İnay*'da Ali Efendi adlı kişinin azledilmiş bir kadı "*Mazul-ı Kadı*" olduğu, Karye-i Kışla'da Hasan Beğ'in "*el-hindi*", Mustafa Efendi'nin "*el-kadı*", Süleyman Efendi'nin "*el-hatib*", İsa Hoca'nın "*el-imam*",¹² Karye-i Irgatlar'da İsmail Efendi'nin "*el-Müderres*", Karye-i Karaca Ahmed'te Salih Efendi'nin Zaviyede "*Tekke-nişin*" olduğu,¹³ Karye-i Kalaycılar'ın tamamı Seyyid olmasından ötürü "*Temessükleri ve Alametleri yoktur*" gibi kayıtlar görülmektedir.

3. 1834-35/1840-41 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre İnay Kazası

Enver Ziya Karal'ın nüfus sayımıyla ilgili eserine göre İnay hakkında şu bilgiler bulunmaktadır; "*Kaza-i İnay an kaza-i Hamse*"¹⁴ İcmal, *Kura*:10, *Büyut*:281, *Müntehibat*:145, *Kübar*:336, *Siğar*:262, *Müsafirin*:10, *Asakir-i Mansure*:27, *Muhacirin*:218 ve *Cem'an*:753" bu bilgiler ışığında kaza genelinde 10 köy ve 281 hane bulunmaktadır (Karal, s.168). 1831 sayımın

¹¹ Defterde köyle ilgili bölümde "*Cümlesi Sa'dat Geçinür Temessükleri ve Alametleri Yokdur*" bir ifade yer almaktadır.

¹² İsa Hoca'nın "*ba berat-ı askeri*" ifadesiyle askeri berata sahip olduğunu göstermektedir.

¹³ "*Tekke nişin-i zaviye-i Karaca Ahmed Sultan ba berat(?) 120 kuruş*" zaviyede 120 kuruşla bir berata sahip olduğu görülmektedir. Uşak ilinde Karaca Ahmed adında bir Türbe bulunmakla birlikte Çamsu köyü içinde, köyün doğusunda etrafı duvarla çevrili bir bahçenin ortasında yer almaktadır. Türbe yeni inşa edilmiştir. Tarihsel bir özelliği bulunmamaktadır. Türbe içinde yapım tarihi ve banisi hakkında bilgi edinilecek bir kitabesi de yoktur. Türbede yatan zatın "*Karaca Ahmed*" adlı bir evliya olduğu köy ahalisi tarafından ifade edilmektedir. <http://www.usakkulturturizm.gov.tr/TR-200145/turbeler.html>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).

¹⁴ *Kaza-i hamse* olarak geçen kazalar İnay, Güre, Selendi, Sirge ve Eşme olmak üzere beş kazadır.

hülasası kısmında İnay'ın nüfus sayımını yapan zatın *Mevaliden Hüsam Efendi* olduğu ve kazanın 1008 kişilik bir İslam reayasına sahip olduğu görülmektedir (Kara, s.212).

H.1250/M.1834-35 nüfus defterinde *Ahmedli, Gün Deresi, Golankaya (Kolankaya), Gedikler, Göncüler, Karaca Ahmed, Nefs-i İnay, Irgat, Burhan Aşireti, Kışla* ve *Çırpıcıoğulları damları* olmak üzere merkez kaza ve on adet köy kayıt altına alınmıştır (BOA.NFS.d.01610). Söz konusu çalışmamızda bir yerleşim birimindeki değişim süreçlerini takip etmek amacıyla avârız defterindeki ve nüfus defterlerindeki aynı yerleşim birimleri incelenmeye çalışılmıştır.

Katip H.1250'ye ait nüfus defterin başlangıcını Ahmedli karyesiyle başlatmış ve İnay merkezini ise yirmi beşinci sayfada yazmıştır. Buna göre 1834-35 senesinde *İnay*'da 260 kişi+22 misafir+11 muhacir, *Irgatlar*¹⁵ karyesinde 44 kişi, *Kışla*¹⁶ karyesinde 96 kişi +27 muhacir, *Karaca Ahmed*¹⁷ karyesinde 78 kişi +5 misafir +7 muhacir detaylarıyla yer verilmiştir. Karaca Ahmed karyesiyle ilgili 3 kişi daha aynı defterin içinde ayrı bir bölümde "*tımar-ı karye-i Karaca Ahmed tabi İnay*" başlığı altında eski numaralandırmaya uyarak eklenmiştir (BOA.NFS.d.01610, s.45). Bu deftere ayrıca daha sonra eklenen doğum ve ölüm kayıtlarının olduğu görülmekle beraber ne zaman doğduğu ve öldüğü kırmızı notlar düşülerek belirtilmiştir. Yeni doğan çocuklar için "*Tevellüd*" ve ölen kişiler içinde "*Fevl*" ibaresi kullanılmıştır. Buna göre nefis-i İnay'da 64 çocuğun daha sonra kaydedildiği ve bazılarının da daha sonraki süreçte vefat ettiği kayıt altına alınmıştır.¹⁸ Karaca Ahmed karyesinde ise daha sonra doğan 23 çocuk, Irgat karyesinde 7 çocuk ve Kışla karyesinde¹⁹ 26 çocuk doğum tarihleri ve varsa ölüm tarihleriyle birlikte deftere işlenmiştir. Genel olarak İnay kazasında 357, Karaca Ahmed köyünde 116, Kışla'da 149 ve Irgatlar köyünde de 51 erkeğin kaydı düşülmüştür.

Nüfus tahriri bittikten sonra bitiş kısmında "*Hurrire hezi'd-defteri'l nüfus bi marifeti şer'i vel müfid memakahül fakir ileyhi azze serâhu es-seyyid Hüseyin Şükrü el-naib bi kaza-i hamse afa anhu*" ifadesi ve bir mühür bulunmaktadır. Söz konusu ifadeden yola çıkarsak nüfus tahririni tasdik eden kadı naibi Es-seyyid Hüseyin Şükrü'nün beş kazada naib olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır (BOA.NFS.d.01610, s.43).

H.1250/M.1834-35 nüfus defterine göre merkez kaza ve ilgili köylerin yaş ortalamalarına bakarsak nefis-i İnay'da 24, misafirler arasında 23, muhacirler arasında 20; Karaca Ahmed köyünde

¹⁵ Irgat köyünün adı 1950'li yıllarda ismi Gümüşkol olarak değiştirilmiştir. Köy muhtarının yaptığı bir araştırmaya göre, bu köy çok eski bir zamanda bir yörüğün, Kuru Dağı yamacında hayvan otlatması ve oraya bir mezra yapmasıyla oluşmuş ve yerleşim mezra çevresinde gelişmiştir. Uşak iline 45 km, Ulubey ilçesine 12 km, Eşme ilçesine 20 km uzaklıktadır. Ulubey-Eşme Karayolu'na 2 km mesafededir.

<https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-gumuskol>:

https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCm%C3%BC%C5%9Fkol,_Ulubey, Erişim Tarihi:(23.12.18).

¹⁶ Kışla, Uşak'ın Ulubey ilçesine bağlı bir köydür. 1999 yılında kurulan belde belediyesi 6360 sayılı kanun uyarınca 2014 yılında kapatılmıştır. Sahadaki tarihi kalıntıların incelenmesine bakıldığında çok eski bir yerleşim yeri olduğu ortaya çıkmaktadır. Fligya ve Lidyalılardan beri yerleşim bölgesidir. Bizans ve Roma eserleri bulunmaktadır. Beldenin Batısında Ulucak ve Hacet Tepesinde Kale ve yıkık denilen yerleşim yerleri mevcuttur. Mağra ve kayaya oyma ev yerleri Kaya Mezarları bulunmaktadır. Bölgede yedi civarında tarihi yerleşim yeri mevcut olup şimdiki beldenin çevresinde Yıkık Köşker Kesigi (Kliseli Köy),Sazak, Hayta Damları, Pazarköy ve Çamköy gibi yıkılmış yerleşim yerleri vardır. Bkz. <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-kisla>: <http://www.ulubey.gov.tr/kisla-koyu>: https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1%C5%9Fla,_Ulubey:

<http://www.nufusune.com/33081-usak-ulubey-kisla-koy-nufusu>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).

¹⁷ Karaca Ahmed, Uşak iline 44 km ve Ulubey ilçesine 14 km uzaklıktadır. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Köyde ilköğretim okulu vardır ancak faal olmadığından eğitim taşınmalı olarak yapılmaktadır. <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-karacaahmet>: <http://www.nufusune.com/33079-usak-ulubey-karacaahmet-koy-nufusu>:

<https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=263709>, E.T: (23.12.2018).

¹⁸ Misafirlerin kaydında ise 5 yeni doğum kaydına ilave olarak muhacirlerde ise sadece 1 çocuk kaydı eklenmiştir.

¹⁹ Kışla karyesinde yer alan muhacirler arasında ise 1 çocuk sonradan doğup kayıt altına alınmıştır.

yaş ortalaması 14, misafirler arasında 17, muhacirler arasında 42; Irgat köyünde 24; Kışla köyünde 22 ve muhacirler arasında ise 30'dur.²⁰ Bu veriler ışığında ilgili yerleşim yerleri arasında en genç yerleşim yerinin Karaca Ahmed köyü olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1: H.1250 Nüfus Defterine Göre Yaş Ortalaması

Yaş Ortalamaları		
Yerleşim Yeri		Ortalama
Nefs-i İnay		24,25
	Misafir	23,22
	Muhacir	20
Karaca Ahmed		14,57
	Misafir	17
	Muhacir	42
Irgat		24,68
Kışla		22,53
	Muhacir	30

H.1256/M.1840-41 senesine ait ikinci nüfus defterinin kapak kısmında “*beyaz olmuştur*” ifadesinden bu defterin daha önce hazırlandığını ve bu tarihte temize geçirildiği anlaşılmaktadır. Bu deftere göre İnay kazasında 104 hane²¹ ve 262 kişinin kaydedildiği görülmektedir. *Karaca Ahmed* köyünde 28 hane-70 kişi,²² *Kışla* köyünde 34 hane-81 kişi,²³ *Irgat* köyünde 13 hane-30 kişi kaydedilmiştir (BOA.NFS.d.01611). Defterin numaralı bölümünde “*Hüdavendigâr-ı Kütahya liva Kula*” ve “Ta’dad ve mugayir ve tesvid olunmuştur” yazılıdır.

İki nüfus defterini karşılaştırsak ilk nüfus defterinde misafir ve muhacir gibi köyde ikamet etmiş gruplar kayıt altına alınırken 1611 numaralı (H.1256) defterde bu bilgiler yer almamıştır. Bunlara ilaveten 1610 numaralı (H.1250) defter ayrıntılı olarak doğum ve ölüm kayıtları deftere işlenirken 1611 numaralı defterde bu tarz bilgiler bulunmamaktadır. Aynı zamanda H.1250 defterinde kişiler sadece numara esasına kaydedilmişken H.1256 defterinde hem hane hem numara esasına göre kayıt tutulmuştur.

H.1256/M.1840-41 nüfus kayıtlarına göre İnay kazasında yaş ortalaması 19 iken Karaca Ahmed köyünde 20, Kışla köyünde 23 ve Irgat köyünde 20'dir. 1834'den 1840'a gelindiğinde İnay merkezinde ve Irgat köyünde yaş ortalaması düşerken Karaca Ahmed'de yükselmiş olmasına ilaveten Kışla köyü yaş ortalamasını korumuştur.

Tablo 2: H.1256 Nüfus Defterine Göre Yaş Ortalaması

Yaş Ortalamaları	
Yerleşim Yeri	Ortalama
İnay Kazası	19,75
Karaca Ahmed	20,18
Kışla	23,01
Irgat	20,36

²⁰ Hesaplama yapılırken yaş bilgisi girilen kişilerin yaşları toplanarak ilgili kişilerin sayısına bölünerek hesaplanmıştır. Daha sonradan doğan hiçbir çocuğun yaş bilgisi yer almamaktadır.

²¹ H.1260/M.1844-45 Tarihli temettuat defterine göre İnay kazasında 107 hane kaydı görülmektedir. BOA.ML.VRD.TMT.d.02070.

²² Temettuat defterine göre *Karaca Ahmed* isminin yerine *Kara Ahmedli* ismi kullanılmakla birlikte 36 hanenin kaydı tutulmuştur. Lakin mühürlerin bulunduğu kısımda mühürlerin üzerinde “karye-i Karaca Ahmed” ismi bulunması kâtibin yazarken yanlış olarak yazdığı varsayımında bulunulabilir. BOA.ML.VRD.TMT.d.02074.

²³ Yine temettuat verileri ışığında Kışla karyesinde 50 hanenin kaydı tutulmuştur. BOA.ML.VRD.TMT.d.02075.

2.1. Nüfus Defterlerine Göre Hastalıklar

Nüfus kâtibine göre kişisel özellikler kısmında bazı hastalıklar ya da aksaklıklar titizlikle kayıt altına alınarak ileride askere çağrılacak kişiler için dikkate alınması veya günümüzde kimliklerdeki gibi şahısları özelliklerinden tanımak amacıyla titiz bir şekilde tasnife tabi tutulmuştur.

1610 numaralı H.1250 senesine ait nüfus defterinde yaygın olarak geçen hastalık/aksaklıklar arasında “*yek-çeşm*” yani bir gözü görmeyen -tek gözlü- kişiler bulunmaktadır.²⁴ Bazı kişilerin dişlerindeki eksikler sebebiyle ön dişi gedik veya dişi gedik olarak kaydedilmiştir.²⁵ Bazı kişiler içinde “*kulunç*” ibaresi yazılarak bu kişilerin omuz veya sırtında şiddetli ağrılara sahiptir.²⁶ İlgili defterde birkaç kişi hakkında diğer yerleşim yerlerine ait nüfus defterlerinde *mariz*/hastalıklı ifadesine eş değer olan *marazlı* ifadesi kullanılmış ve kişilerin neresinde maraz olduğu bildirilmiştir.²⁷ Nüfus defterlerinde yine yaygın olarak geçen *çolak*/sakat ifadesi ile eli, kolu ya da ayağı sakat olan kişilerin varlığı dikkat çekmektedir.²⁸ Yine nüfus defterlerinde en çok görülen bir ifade olan *topal* ibaresi bu defterde de bulunmaktadır.²⁹ Çolak ile topal arasındaki fark topallık geçebilirken çolaklık geçmeyen bir marazdır. Zaman zaman olduğu yere düşüp, kendini kaybetme, ağız köpürmesi ve sinir hastalığı olarak geçen Sar’a/Epilepsi hastalığına sahip bazı kişiler için “*sar’a zahmeti var*” ifadesiyle kayda geçirilmiştir.³⁰ İlgili defterde çok fazla olmasa da *sağır* kaydı düşülen kişiler bulunmaktadır.³¹ Bunların dışında aksaklıklar arasında *beli kanbur*,³² görme engelli olarak âma,³³ ayağı eğri³⁴ ve felçli olduğu göstermek için *bir tarafı/yanı tutmaz*³⁵ gibi kayıtlar yer almaktadır.

Defterde ilgi çeken hastalıklar içerisinde yer alan Frengi hastalığı, cinsel yolla bulaşan, tedavi edilmediği takdirde inme, körlük, delilik gibi sonuçlara ulaşan ve üreme organlarına yerleşik doğacak çocuklarda akıl sağlığında sorunlara yol açan bir hastalıktır (<https://www.tdk.gov.tr>, 2018). Osmanlı arşiv kayıtlarından “illet-i mahve”, “frenge illeti”, “frenge marazı” veya “illet-i efrengeye” şeklinde farklı farklı telaffuz edilen frenge, ilk olarak Amerika kıtasının keşfinden sonra Avrupa’da yayılan ve ileriki süreçte Asya ve Afrika kıtalarında görülen zührevi bir hastalıktır. Cinsel yolla bulaşan frengeye “masum olmayan frenge”, ortak kullanılan eşyalarla bulaşana ise “masum

²⁴ 1610 Numaralı defterde nefis-i İnay’da Salihoğlu Seyyid Osman Bin Mustafa, Hacıosmanoğlu ailesinden Mustafa bin Osman ve Çopuroğlu Mehmed Bin Ali *Yek-çeşm/tekgöz* olarak kaydedilmiştir.

²⁵ 1610 Numaralı defterde yine nefis-i İnay’da Seyyid İbrahim Bin Ali *dişi gedik*, Karaca Ahmed karyesinde Bekdaşoğlu Kara Ali Bin İbrahim için *ön dişi gedik* kaydı düşülmüştür.

²⁶ 1610 Numaralı defterde nefis-i İnay’da Salyanecioğlu ailesinden Mustafa Bin İbrahim, Hamzaoglu Veli Bin Hamza ve Kışla karyesinde Acarlıoğlu Mehmed Bin Hasan, Çırakoğlu Halil Bin Ahmed *kulunç* hastalığına sahiptir.

²⁷ İlgili defterde nefis-i İnay’da Alatioğlu ailesinden Hüseyin Bin Veli için *batmı marazlı* yani karında hastalık olduğu ve İkizoğlu Salih Bin Mustafa içinde *solu marazlı* olduğu bu sebeple H.1255 senesinde vefat etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

²⁸ Nefs-i İnay’da Telbisioğlu ailesinden Süleyman Bin Mehmed için *eli çolak*, Karaca Ahmed karyesinde Solakoğlu İbrahim Bin İsmail için *bir ayağı çolak*, Kışla karyesinde Burgoğlu Hüseyin Bin Veli için *eli çolak* ve yine Kışla köyünde muhacir olarak kaydedilen Hastacaoğlu Ali Bin Yusuf’un *eli çolak* olduğu görülmektedir.

²⁹ H.1250 defterinde Temürcüoğlu Seyyid İbrahim Bin Ebubekir’in *ayağı topal* ve Kışla köyünde hatiplik yapan İmamoğlu Seyyid Ahmed Bin Ebubekir içinde sadece *topal* kaydı düşülmüştür.

³⁰ *Sar’a* zahmetine sahip kişiler arasında nefis-i İnay’da misafir olarak kalan Recepoğlu Hasan Bin Hasan ve Kışla köyünde Palanduzoğlu(Bekkuduz?) ailesinden Hasan Bin Halil görülmektedir.

³¹ Sağır olarak kayda geçirilenler arasında İrgat karyesinde Eyüboğlu ailesinden Seyyid Selim Bin Mustafa ve Kışla karyesinde Madanoğlu ailesinden Hasan Bin Halil bulunmaktadır.

³² Nefs-i inay’da Fahradoğlu Halil Bin Ömer’in belinin kanbur olduğu kaydı düşülmüştür.

³³ Kışla köyünde Kürkçüoğlu İbrahim Bin Hasan hakkında “*gözleri a’ma*” notu düşülmüştür.

³⁴ Kışla köyünde Oruçoğlu Halil Bin İbrahim için “*ayağı eğri*” ibaresi görülmektedir.

³⁵ Yine kışla köyünden Deli imamoğlu ailesinden Süleyman Bin Yusuf’un bir yanının tutmadığı ve bu sebepten dolayı H.1253 senesinde vefat ettiği anlaşılmaktadır.

frengi” denilmiştir (Erdem, 2017: 227). Frenginin Osmanlı sahasına girişi ve topraklarında yayılışı XV. yüzyıla kadar uzanmaktadır.³⁶

İlgili hastalık Uşak kazasında bulunan başka yerleşim yerlerinde görülmüştür. Buna istinaden Prof. Dr. Saim Savaş’ın “Osmanlı Döneminde Uşak-Banaz’a Bağlı Büyükturak ve Küçüoturak Köylerinin Sosyal ve Ekonomik Durumu” adlı eserinde ilgili köylerde bu hastalığın izleri bulunmaktadır. Savaş’ın aktardıklarına göre hastalığın Müslümanlar içinde pek rastlanmadığı, muhtemelen gayrimüslim veya yabancı uyruklu kişilerden geçmiş olabileceğini ve bunun sanayileşme eğilimleri çerçevesinde nüfusun karışık yapıda olması hastalığın yayılmasını etkileyebileceğini söylemiştir (Savaş, 2015: 102). Bu hastalık genelde tren yolunun geçtiği hatlar etrafında görülmektedir. Bu sebeple tren yolu ulaşımı hastalığın başka bölgelerde yayılmasında etkili olmuştur.

1611 numaralı nüfus defterinde yer alan hastalıklar arasında yine “*yek-çeşm*”³⁷ ve “*kasığı yirim(?)*”³⁸ kasığında yırtık olan kişiler hakkında kayıtlar tutulmuştur.

2.1.1. Nüfus Defterlerindeki Fiziki Özellikler

H.1250/M.1834-35 tarihli defterde kaza ve köy dâhilinde yaşayan kişilerin fiziki özellikleri yazılmıştır. İlgili defterde hastalıklar/aksaklıklar dikkatlice yazılmışken fiziki özellikler bakımından çok fazla yeterli değildir. Söz konusu diğer defterin, fiziki özellikler bakımından ayrıntılı kaleme alındığı görülmektedir.

İlgili defterin kaydı sırasında mevcut olmadığını düşündüğümüz kişilerin fiziki özelliklerinde “*mefkud*” bilinmeyen anlamında ibare kullanılmıştır.³⁹ Yine bahsi geçen defterde özellikle genç ve çocuklar için “*şabb-ı emred- şab ya da emred*” yani bıyığı, sakalı çıkmamış gibi ifadeler yer almaktadır. Bunları dışında saçlı olmayan kişiler için “*başı kel veya kel*” ifadesi kullanılmıştır.

Buna göre 1834-35 senesinde misafirler ve muhacirler hariç tutularak nefis-i İnay’da 87 sakallı, 11 ak sakallı, 7 bıyıklı ve 4 kel; Karaca Ahmed karyesinde 23 sakallı (+1 kara sakallı), 3 ak sakallı, 4 bıyıklı (+2 ter bıyıklı), 1 şabb-ı emred ve 2 kel; Irgat karyesinde 19 sakallı ve 1 ak sakallı; Kışla karyesinde ise 23 sakallı, 5 ak sakallı (+2 kır sakallı), 4 bıyıklı, 1 şabb-ı emred ve 3 kel bulunmaktadır.

³⁶ Hastalığın Osmanlı’ya gelmesi ve topraklarında yayılışı için bkz. Necati Çavdar-Erol Karcı, “XIX. Yüzyıl Sonları-XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti’nde Frengi İle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, (Kış 2016) 11/2, ss. 157-175; Fatma Bulut, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Tehlikeli Bir Miras: Frengi”, **Tarih Okulu Dergisi**, İlkbahar 2009, 3, ss. 109-123; Rüya Kılıç, “Türkiye’de Frenginin Tarihi”, **Kebikeç Dergisi**, S.38, 2014, ss. 291-305.

³⁷ 1611 Numaralı defterde 1610 numaralı deftere ilaveten İnay kazasında hane 55’de Körtiğli Mustafa ve Karaca Ahmed karyesinde hane 27’de Rumilli Kör Mehmed Ağa’nın-daha önce karyede misafir- *Yek-çeşm/tekgöz* olarak kaydedilmiştir.

³⁸ İlgili deftere göre Tahracioğlu ailesinden Mustafa için *kasığı yirim(?)* ibaresi düşülmüştür.

³⁹ 1610 Numaralı defterde nefis-i İnay’da Cuyoğlu? ailesinden Ömer Bin Mehmed ve muhacirler arasında bulunan Hacivelioglu Mehmed Bin Veli hakkında *mefkud* kaydı düşülmüştür.

Grafik 1: 1834-35 Senesinde Yerleşim Birimlerindeki Fiziki Özellikler

H.1256/M.1840-41 tarihli nüfus defteri, ilk deftere nispeten fiziki özellikler bakımından daha detaylı aktarıldığı dile getirmiştir. Bu defterde kişiler hem göz, hem sakal hem de boy bakımından detaylarıyla yazılmıştır.

Bu bağlamda 1611 numaralı nüfus kayıtlarına göre İnay kazasındaki kişilerin fiziki özellikleri; 2 ak sakallı (+7 akça+9 kır+3 kırca sakallı), 43 kara sakallı, 16 kumral sakallı, 7 köse sakallı, 10 kara gözlü, 14 ala gözlü, 7 ter bıyıklı, 3 kumral bıyıklı, 2 sarı bıyıklı, 3 açık kaşlı, 2 karakaşlı, 8 şabb-ı emret, 87 orta boylu (+1ortanca boylu?), 7 kısa boylu, 8 uzun boylu (+15 uzunca boylu) olarak kişilerin kayıtları titizlikle en ince ayrıntısıyla işlenmiştir.

Grafik 2: 1840-41 Senesinde Yerleşim Birimlerindeki Fiziki Özellikler

İlgili kazanın köylerine sırayla bakacak olursak Karaca Ahmed köyündeki erkek nüfus; 1 aksakallı, 3 akça sakallı, 1 kır sakallı, 7 kara sakallı, 12 kumral sakallı; 5 kara gözlü, 1 ela gözlü, 2 ter bıyıklı, 1 açık kaşlı, 1 şabb-ı emret, 19 orta boylu, 1 kısa boylu, 2 uzun boylu ve 2 mai gözlü kayda geçirilmiştir. Kışla köyünde 2 aksakallı, 6 akça sakallı, 4 kır sakallı, 2 kırca sakallı, 8 kara sakallı, 12 kumral sakallı, 3 köse sakallı; 1 kara gözlü, 2 ela gözlü, 2 ter bıyıklı, 1 sarı bıyık, 1 kara kaşlı, 1 şabb-ı emret, 35 orta boylu, 3 kısa boylu, 3 uzun boylu ve 1 gök gözlü kaydını görmekteyiz. Son olarak Irgat köyünde 2 akça sakallı, 1 kırca sakallı, 3 kara sakallı, 3 kumral sakallı, 1 köse sakallı, 1 ter bıyıklı, 1 kara kaşlı, 2 şabb-ı emret, 4 ela gözlü, 2 kara gözlü, 11 orta boylu, 1 kısa boylu, 2 uzunca boylu olarak ilgili köy tasnife tabi tutulmuştur.

2.2. Avârız ve Nüfus Defterlerine Göre Meslekler

1678 tarihli avârız defterine göre nefis-i İnay kazasında kaydedilen 12 neferin çiftçi olduğu düşünülmekle beraber nefer sayısına dâhil edilmeyen Ali Efendi'nin "mazulı kadı" ibaresiyle kadılıktan azledildiği anlaşılmaktadır. Kışla karyesinde 17 neferin çiftçi, 1 kadı, 1 hatip, 1 imam ve

1 kişiyi de *el-Hindi* olarak görmekteyiz. İrgatlar karyesinde 9 neferin çiftçi ve 1 kişinin de müderris olduğunu söylenebilir. Karaca Ahmed karyesindeki 8 nefer çiftçi iken birisi de karyede bulunan zaviyede 120 kuruşla görev yapmaktadır. Defterde kayıtlı olan diğer ilgili köyler nüfus defterinde yer almadığı için bu bölüme dâhil edilmemiştir.

1834-35 tarihli nüfus defterine göre nefis-i İnay'da 1 hatip, 6 *asakir-i mansurede* olduğu, 5 kişi hakkında çiftçi denilmesine rağmen kayda geçirilmeyen diğer hane reislerinin de çiftçi olduğunu düşünmekteyiz. Karaca Ahmed karyesinde 1 hatip, 3 *asker-i mansurede*, 1 imam; Kışla karyesinde 1 imam, 1 hatip, 1 *asakir-i mansure* ve 2 kişinin "*mansureden tekâüd*" askerden emekli olduğu görülmektedir. İrgat karyesindeki halk için meslek bilgisi yoktur.

1840-41 tarihli nüfus defterinde ise İnay kazasında 1 hatip, 13 kişinin "*mansureye reft olduğu*" yani askere gittiği, 1 kişinin "*mansureden tekâüd olduğu*" askerden emekli olduğu ve 1 kişinin "*mansureden çürüğe ihraç olduğu*" askerlikten ihraç olduğu ve bununla birlikte 96 çiftçi bulunmaktadır. Karaca Ahmed karyesinde 1 hatip, 25 çiftçi ve 1 kişinin redife tahrir olduğu; Kışla karyesinde 1 hatip, 31 çiftçi, 2 kişinin askere gittiği, 1 kişinin askerde topçu ocağında olduğu⁴⁰ ve 2 kişinin de çürüğe çıktığı; İrgatlar karyesinde 1 hatip, 10 çiftçi ve 1 kişinin rediften çürüğe ihraç olduğu anlaşılmaktadır. İlgili defterde imamlar hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Aile unvanları Demirci (Temürci), Nalcı, Kürkçü, Keçeci ve Somoncu olan kişilerin bu mesleklerle bağlantılı olduğu kabul edilebilir. Benzer şekilde Hatipoğlu, Mollaoğlu, İmamoğlu ve Dervişoğlu ailelerinin mektep-medrese-zaviye kökenli olduğu, Ayan ve Kethüda gibi kişilerinde yerleşim birimlerindeki yönetim sınıflarına mensup olduğu düşünülebilir. Bu unvanlar eskiden böyle meslekle uğraştıklarını veya hala bu mesleklerle uğraştıklarını göstermektedir.

Genel olarak gerek avâriz gerek nüfus defterlerini incelendiğinde en yaygın mesleğin çiftçilik olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Avâriz ve Nüfus Defterlerine Göre Şahıs İsimleri ve İsim Verme Geleneği

İnay ve ilgili köyler hakkında avâriz ve iki nüfus defteriyle bağlantılı olarak bazı istatistiki bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ilgili yerleşim yerlerinde kullanılan şahıs isimleri ortaya çıkarılıp en çok kullanılan isimler ve babaların çocuklarına ne oranda baba ismi koyduğu gözlemlenmiştir.

Buna göre avâriz defterine göre nefis-i İnay'da en çok kullanılan isimler arasında 3 İbrahim, 2 Mehmet, 2 Ahmet, Hasan, Nurullah, Mustafa, Halil, Durmuş ve Ali de birer defa kullanılmıştır. Kışla karyesinde 3 Mustafa, 2 Hasan, 2 Mehmet ve 2 Recep en çok kullanılanlar arasındadır.⁴¹ İrgatlar karyesinde 2 defa Hüseyin, Hasan, Mehmet, Ramazan, Ali, İdris, İbrahim, Yusuf ve İsmail ise bir defaya mahsus kullanılmıştır. Karaca Ahmed karyesinde 2 kez Ahmed, Muharrem, Cafer, Mustafa, Mehmet, Veli, Hasan ve Salih ise 1 kere kullanıldığı görülmektedir. Bu bilgilere göre 1678 senesinde kaza genelinde en yaygın isimler Mustafa, Mehmet, Ahmet ve Hüseyin'in yoğun olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

1834-35 tarihli nüfus kaydına göre sonradan ilave edilen çocuklarda dâhil olmak üzere - misafir ve muhacir hariç- nefis-i İnay'da en fazla ismi geçen şahıs isimleri sırayla 43 kişiyle Mehmet, 29 Ali, 27 kez İbrahim ve Hüseyin, 26 Mustafa, 25 defa Osman ve Ahmet, 20 Süleyman, 18 Ömer,

⁴⁰ 1840-41 tarihli nüfus defterinde yer alan hane 29'da kayıtlı *Kürkcüoğlu Hasan*'ın topçu ocağında olduğu kaydedilmiştir.

⁴¹ Bunların dışında Bayram, Bali, Veys, Ömer, Ramazan, Ahmet, Talip, Gaib, Musa, Süleyman, İsa ve Halil isimleri de Kışla köyünde bir kez kullanılmıştır.

15 Halil, 11 Hasan, 6 Ebubekir, 4 kez İsmail ve İsa, 3 kez Musa ve Mahmud, 2 kez Mehdi, Mehmet Ali ve Yusuf en çok kullanılan isimlerdir.⁴²

Karaca Ahmed karyesindeki isimlere baktığımızda 10 kişiyle Ahmet, 9 kez Mehmet ve Mustafa, 7 İsmail, 6 defa Hasan ve Ali, 5 kez Hüseyin ve Ömer, 4 defa Halil ve Ebubekir, 3 kez Süleyman, İbrahim, Musa ve Veli, 2 defa Yusuf, Abdulkadir ve Mahmud isimleri yaygın olarak kullanılmıştır.⁴³ Irgat karyesinde 7 Mustafa, 5 Hüseyin, 4 defa Mehmet, Halil ve İsmail, 3 kez Hasan, Ali, Ömer, Süleyman ve İbrahim, 2 defa Osman, Ebubekir ve İsa en fazla isimlerdir.⁴⁴

Kışla karyesinde 12 defa Mehmet, 11 Osman, 10 Hasan, 9 kez Ahmet ve Süleyman, 8 kez Mustafa, Halil ve İbrahim, 6 defa Ömer ve Hüseyin, 5 kez Ali ve İsmail, 3 Veli, 2 kez İsa, Yusuf ve Abdullah en çok kullanılan isimler arasındadır.⁴⁵ İlgili istatistiki bilgiler ışığında 1834-35 senesinde söz konusu yerleşim birimlerinde 58 kez Mehmet, 50 Mustafa, 44 Ahmet, 43 Hüseyin ve Ali, 41 Ömer, 38 İbrahim ve 35 kez Süleyman ismi en çok kullanılan isimlerdir.

Grafik 3: 1834-35 Senesinde Yerleşim Birimlerindeki Yaygın Kullanılan İsimler

1840-41 senesine ait 1611 numaralı deftere göre İnay kazasının merkezinde en çok kullanılan isimler sırayla 26 kez Mehmet, 22 Ali, 18 kez Ahmet ve Mustafa, 17 defa İbrahim, 16 kez Hüseyin, 15 kez Süleyman, 13 defa Osman, 10 defa Ömer, 9 defa Hasan, 8 kez Veli, 7 defa Halil, 4 defa Ebubekir, 3 kez Yusuf, 2 kere de İsmail ismi kullanılmıştır.⁴⁶ Bu isimler dışında Mazan, İshak, İsa ve Musa gibi isimlerin tekrar kullanılmadığı görülmektedir. Karaca Ahmed karyesinde en çok kullanılan isimler ise 11 kez Ali, 7 defa Ahmet, Mustafa ve Mehmet, 6 kez Hüseyin, 4 defa Ebubekir, 3 kez İsmail, İbrahim, Osman ve Halil, 2 defa da Veli, Ömer ve Hasan isimleri kullanılmıştır.⁴⁷ Kışla karyesindeki isimlerde 11 kez Mehmet, 7 defa Halil ve Hasan, 6 defa Mustafa, Hüseyin ve Süleyman, 5 kez İsmail ve Ahmet, 4 defa Ali ve İbrahim, 3 kez Abdullah ve Osman, 2 defa da Veli ve Yusuf isimleri kullanıldığı görülmektedir.⁴⁸ Irgat karyesindeki en çok kullanılan isimler arasında 4 defa İsmail ve Ali, 3 kez Mustafa, Hüseyin ve Osman, 2 defa da Mahmud ve İsa isimleri yer almaktadır.⁴⁹

⁴² Bunların dışında İdris, Abdullah, Hamza, Salih, Abdulkadir, Cafer, Hasan Hüseyin, Hasan Ali, Mazan, İshak ve Kadir isimleri ise birer defa kullanılmıştır.

⁴³ Halil, Halil İbrahim, Abdullah, Eyüp, İsa, Veyis ve Cafer isimleri de bir kez kullanıldığı görülmektedir.

⁴⁴ Bu isimler dışında Mahmud, Veli, Veyis, Eyüp ve Selim isimlerin tek bir kez kullanıldığı anlaşılmaktadır.

⁴⁵ Kışla köyünde Abdulhalim, Mahmud, Abdurrahman, Bekir, Resul, Habib, Kerim, Yakub, Nasuh ve Hamza isimlerin 1 defaya mahsus verildiği görülmektedir.

⁴⁶ İnay'ın merkezinde Bayram Ali, İdris, Abdullah, Kadir ve Mahmud isimleri ise 1 defa kullanılmıştır.

⁴⁷ Karaca Ahmed köyünde İsa, Abdi, Yusuf, İmran, Abdulkadir ve Abdullah isimleri ise 1 kez kullanıldığı anlaşılmaktadır.

⁴⁸ İlgili köyde Ebubekir, Abdulhalim, Mahmud, İsa, Bekir, Habib, Kerim, Yakub, Nasuh ve Eyüp isimleri ise sadece 1 defaya mahsus kullanılmıştır.

⁴⁹ Irgat köyünde Ömer, Ebubekir, Halil, İbrahim, Eyüp ve Selim isimleri de yine 1 defa kullanılmıştır.

Üç köyde de İnay kazasında olduğu gibi yeniden kullanılmayan isimler olduğu görülmekte bunların temelinde ailelerin göç etmesi yatmaktadır.

Grafik 4: 1840-41 Senesinde Yerleşim Birimlerindeki Yaygın Kullanılan İsimler

Nüfus defterleri ışığında hane reisleri olarak gördüğümüz babalar bazı çocuklarına kendi isimlerini bazı çocuklarına da babalarının isimlerini verdiğini görmekteyiz. Bu isim verme geleneğine göre İnay merkezinde 8 kişi ve Kışla karyesinde de 2 kişi kendi adını oğluna verdiği görülmektedir. Dedenin ismini çocuğa verilmesi ise İnay’da 40 kişi, Karaca Ahmet köyünde 8 kişi, Kışla köyünde 18 kişi ve Irgat köyünde 5 kişi de babasının ismini çocuğuna verdiği söylenebilir. Buna göre dedenin isminin çocuğa verilmesi bütün yerleşim yerlerinde en yoğun olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Dedenin adının toruna verilmesi bir Türkmen geleneğidir. Hâlâ Anadolu’da bu gelenek kısmen de olsa devam etmektedir.

3.4. Evlatlık/Oğulluk

“Oğulluk-ğu” oğul olma durumu, üvey oğul (<https://www.tdk.gov.tr>, 2018) anlamına gelmekte olup bir kişinin evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olan kişilerin çocuklarına verilen bir terim olarak kullanılmaktadır.⁵⁰

Osmanlı devletinde kimsesiz kalan çocukların korunması amacıyla devlet çocukları bir ailenin yanına yerleştirme uygulaması yürütmüştür. İyi veya kötüyü ayıramayacak yaştaki çocukların “koruyucu aile” biçiminde evlat edinilmesi, iyi veya kötüyü ayıracak durumda olanların ise “besleme” şeklinde bir aile yanında çalıştırılması, meslek öğrenmesi ve korunması gibi politikalar uygulanmıştır (Yakut ve Aygün, 2018; 12). Osmanlının uyguladığı politikaların İslam hukuku çerçevesinde bir gelişme gösterdiği vurgulanmalıdır (Yazıcı, t.y: 1-46).

1834-35 tarihli nüfus defterinde tespit ettiğimiz evlatlık meselesi, evlat edinilen çocukların “oğulluğu” tabiriyle kaydedilmektedir. Bu bakımdan İnay’da *Kaşıkçıoğlu* Seyyid Hüseyin’in hanesinde Halil Bin Abdullah “oğulluğu” olarak işlenmiştir. Karaca Ahmed köyünde *Balabanoğlu* Seyyid Ömer’in nüfusuna kayıtlı Halil Bin Ömer, Irgat köyünde *Şeyhoğlu* Süleyman’ın hanesine kayıtlı İsa Bin Hüseyin ve Kışla köyünde *Mahmudoğlu* Ömer’in nüfusuna kayıtlı İsmail de dâhil

⁵⁰ Arapça’da evlat edinme karşılığında kullanılan *tebenni* “oğul” anlamına gelen *ibn* kelimesinden türetilmiş olup “oğul edinme” anlamına gelmektedir. Mehmet Akif Aydın, “Evlât Edinme”, *DİA*, C.11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 1995, s. 527.

olmak üzere ilgili kişiler hakkında “oğulluğu” tabirinin kullandığı görülmektedir. İsmail haricindeki kişilerin gerçek babasının kim olduğu deftere işlenmiştir.

1840-41 tarihli nüfus defterine göre İnay merkezinde *Aşıkoğlu* İbrahim’in hanesine kayıtlı Mehmed veled-i Ahmed, *Ömeroğlu* Mehmed hanesindeki Mustafa ve Katıkçının oğulluğu Halil veled-i Halil, Karaca Ahmed köyü hatibi Ali Efendi’nin nüfusuna kayıtlı Ali veled-i Mehmed Ali, Kışla köyünde otuzuncu hanede kayıtlı Mustafa’nın nüfusuna kayıtlı Ali ve Irgat köyünde *Ömeroğlu* Hüseyin’in hanesine kayıtlı Veli hakkında da “oğulluğu” tabirine yer verilmiştir.

2.5. Göç Meselesi

1678 tarihli avâriz defteri ile 1610 ve 1611 numaralı nüfus defterlerindeki veriler dikkate alındığında 1678-1841 arasında bölgedeki göç hareketlikleri hakkında bazı tespitler yapmak mümkün gözükmemektedir. Nüfus defterlerindeki bazı aile ve unvanların kişilerin nereden geldikleri hakkında bazı varsayımlar çıkarmamıza yardımcı olmaktadır. Buna göre nefis-i İnay’da Kışlalı ailesinin Kışla köyünden, Güreoğlu ailesinin Uşak Güre tarafından göç edip bölgeye gelip yerleştikleri anlaşılmaktadır. Karaca Ahmed karyesinde Köleoğlu ailesinin muhtemelen köle olarak satın alınıp Anadolu’ya getirildikten belli bir süre sonra özgür bırakılmasından ötürü köye yerleştikleri kabul edilmelidir. Aynı köyle Kulaoğlu ailesinin Manisa Kula tarafından, Rumili ailesinin tahminimizce Rumeli tarafından göç ederek köye yerleştiği söylenebilir.

Nüfus hareketlikleri konusunda bize detaylı bilgiler sağlayan 1610 numaralı defterde göçler ile ilgili kayıtlar mevcuttur. Bu defterde bazı yerleşim birimlerinin nüfus kayıtlarının ardından “*muhacirin-i karye*” ve “*misafirin-i karye*” başlığı altında hane ve numara hesabına göre kayıtlar tutulmuştur. Kâtip bu bölümlerde özellikle nefis-i İnay’da kendine has bir numaralandırma kullandığı görülmektedir. Bu sebeple ekler kısmına koyduğumuz tablo da bu numaralandırma esasına göre oluşturulmuştur. Buna göre nefis-i İnay’da *misafirin-i karye* başlığında sonradan eklenen çocuklarda dâhil olmak üzere 27 misafir ve *muhacirin-i karye* başlığında yine aynı sistemle 12 kişinin kaydı tutulmuştur. İlgili kayıtlarda muhacirlerin bazılarının nereye gittikleri kaydedilmiştir. Bunların çoğunlukla Uşak tarafına gittiği görülmektedir. Karaca Ahmed karyesinde 5 misafir ve 7 muhacir, Kışla karyesinde ise 28 muhacir kaydedilmiştir. Irgat karyesinde hiçbir muhacir ve misafir kaydı bulunmamaktadır. Defterde misafir olarak kaydedilen kişilerin 1611 numaralı defteri incelediğimizde kazaya veya köye yerleştikleri görülmektedir. Buna göre nefis-i İnay’da misafir olarak kaydedilen Hacıhaliloğlu ailesi, Muradoğlu ailesi, Kısacıkıoğlu ailesi, Ömeroğlu ailesi ve Karaömeroğlu ailesinin kalıcı olarak yerleştiği söylenebilir. Aynı şekilde Karaca Ahmed karyesinde Rumili ailesinin köye yerleştikleri anlaşılmaktadır. 1610 ve 1611 numaralı defterde bazı şahıslar hakkında göç meselesi hakkında aydınlatıcı bilgiler bulunmaktadır. Bu bağlamda İnay’da Recepoğlu hakkında “defter-i ankaza-i Ulugöbek 1 Şaban 1257” (BOA.NFS.d.01610, s. 35) Alioğlu ailesi için “Hüdâvendigar sancağına reft olduğu iki senedir” ifadesiyle ilgi sancağa gittiği, Osmanoğlu ailesinin de “Karahisar sancağında reft olduğu dört senedir” (BOA.NFS.d.01611, s. 11), kaydı ile Karahisar sancağı tarafına gittiği, Kışla karyesinde Haliloğlu ailesinin de “Borlu kazasına reft olduğu iki senedir” (BOA.NFS.d.01611, s.23) kaydıyla Saruhanlı sancağı dahilinde bulunan Borlu kazasına gittiği anlaşılmaktadır.

1678 tarihli avâriz defterinde hane başına 4 kişi düştüğü düşünüldüğünde *Nefs-i İnay* 52, *Kışla* köyü 84, *Irgatlar* köyü 40, *Karaca Ahmed* köyü 36 kişilik tahmini bir nüfusa sahiptir. Hane başına 5 kişi düştüğü varsayımından yola çıkarsak *Nefs-i İnay*’da 65 kişi, *Kışla*’da 105 kişi, *Irgatlar*’da 50 kişi, *Karaca Ahmed*’de ise 45 kişilik bir nüfus potansiyeline sahiptir. Bu verileri tahminden öteye götüremediğimizi ayrıca vurgulamamız gerekir.

1834-35 tarihli nüfus kaydında kişiler hane hesabına göre tutulmaması sağlıklı bir veri çıkarmamıza engel olmaktadır. Bu defterde, misafir ve muhacirler hariç, yeni doğanları da dâhil edersek İnay’da 331 erkek nüfusu, Karaca Ahmet karyesinde 101, Kışla karyesinde 122 ve Irgat

karyesinde ise 51 erkek nüfus kaydedilmiştir. Haneleri kendimiz belirlemek istesek de kişilerin hangi haneye mensup olduğu ya da tek başına bir hane olması ihtimalinden dolayı hane sayısı belirlenememiştir. Bu sebepten dolayı 1834-35 senesinde ilgili yerleşim birimlerinde tahmini nüfus böyledir demek yanlış olacaktır.

1840-41 senesine gelindiğinde İnay merkezinde 104 hane ile birlikte 262 erkek nüfusu kaydedilmiştir. Karaca Ahmed karyesinde 28 haneyle beraber 70 kişi, Kışla karyesinde 34 haneyle birlikte 81 kişi ve Irgat karyesinde ise 13 haneyle beraber 30 erkek deftere işlenmiştir. Buna göre haneler 4 ile çarpıldığında 1840-41 senesinde İnay'ın merkezinde 416 kişi, Karaca Ahmed karyesinde 112 kişi, Kışla karyesinde 136 kişi, Irgat karyesinde 52 kişilik tahmini bir nüfus, 5 ile çarpıldığında merkezde 520 kişi, Karaca Ahmed'de 140, Kışla'da 170 kişi ve Irgat'ta 65 kişilik bir nüfus potansiyeli bulunmaktadır.

4. Seyyidlik

Seyyid, Arapça kökenli bir kelime olup efendi, bey, ağa, ileri gelen, başkan gibi anlamlara gelmekte ve çoğulu ise *sâdât* olarak kullanılmaktadır (Devellioğlu, 2006: 948). Seyyid İslamiyet'ten önce kabile reisleri için kullanılırken, İslamiyet'le Peygamber efendimiz içinde kullanılmıştır. Bu kelime daha sonraki süreçte Hz. Hasan ve Hüseyin için *seyyideyn* yani cennet gençlerinin iki efendisi anlamında kullanılmış, bu unvan ileri süreçlerde onların neslinden gelenler için kullanılan bir terim olmuştur (Yerlikaya, 2015: 4).

Araştırmamıza temel kaynak olarak kullandığımız avâruz ve nüfus defterlerinde kaza genelinde yoğun olarak Seyyid unvanına sahip kişilerin bulunması ilgi çekici bir meseledir. Bunların ne kadarının gerçekten Seyyid olduğu tartışılması gereken konudur.

Önceki bölümlerde kısaca bahsettiğimiz *Kalaycılar* karyesinde 1678 senesinde 5 Seyyid/nefer kaydı bulunmaktadır. Osmanlı vergi anlayışında seygidler vergiden muaf tutulmuştur. Bu anlayış aslen Osmanlıdan öncede bulunmakta Osmanlı bu geleneği devam ettirmiştir. Bu sebeple halkın birçoğu vergiden kurtulmak için Seyyid gibi giyinip Seyyid gibi hareket etmişlerdir (Yücel, 1988: 161-163).

1678 senesinde sadece bir köyde Seyyid bulurken tarihler 1834-40'lı yıllara geldiğinde Seyyid sayısında olağan üstü bir artış gözlemlenmektedir. Nüfus defterlerinden tespit edilenlere göre İnay merkezinde misafir ve muhacirler dâhil olmak üzere 108 kişi Seyyid unvanını kullanmaktadır. Aynı şekilde Karaca Ahmed'de 23, Irgat'ta 10 ve Kışla karyesinde ise 6 kişi Seyyid olarak kaydedilmiştir. Bahsi geçen kayıtları incelediğimizde aynı aileye mensup kişilerin biri Seyyid olarak kaydedilmiş, diğerinin kaydedilmemiş olması bu kişilerin babaları bir olmasına rağmen doğan kardeşlerden biri Seyyid olarak kayda geçerken diğeri Seyyid olarak kaydedilmemesi defterlerde geçenlerin birçoğunun gerçek seygid olmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Sonuç

İnay ve hâkim olduğu saha eski çağlardan günümüze kadar uzanan süreç boyunca insanlara ev sahipliği yapan bir yerleşim alanı olmuştur. Arkeologlar ve uzmanlar tarafından bölgede yapılan kazılar sonucu edilen bulgular bunu kanıtlar niteliktedir. Osmanlı egemenliğinde İnay, XIX. yüzyılın ortalarına kadar idari taksimat açısından Kütahya'ya bağlı bir kaza konumundadır. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İnay'ın idari statüsünde değişimlerin başladığı görülmektedir. 1847-1867 senelerinde Denizli Sancağ'ına bağlı bir kaza iken 1867-68 tarihinde Saruhan livasına bağlı bir kazadır. Tarihler 1885-88'lere geldiğinde İnay'ın statüsü Eşme'ye bağlı bir nahiye olarak değişmiş ve 1897-98'e gelindiğinde İnay, Eşme'ye bağlı bir köy konumuna gelmiştir.

Avâruz defterinde İnay kaza merkeziyle birlikte Kışla, Irgatlar, Çam, Karaca Ahmed, Kalaycılar, Yenice, Armağanlar, Çomaklar ve Güney Viran köyleri kaydedilmiştir. Nüfus

defterlerinde ise Ahmedli, Gün Deresi, Golankaya (Kolankaya), Gedikler, Göncüler, Karaca Ahmed, Nefs-i İnay, Irgat, Burhan Aşireti, Kışla ve Çırpıcıoğulları damları olmak üzere merkez kaza ve on adet köy kayıt altına alınmıştır. İnay kazasıyla ilgili defterlere bakıldığında kaza merkezi olmasına rağmen mahalle kayıtları bulunmamaktadır. Kazanın idari statüsündeki değişimlerin ona bağlı olan köylerin değişmesinde de etkili olduğu anlaşılmaktadır.

1834-35 nüfus kayıtlarında İnay merkezinde 260 kişi (22'si misafir, 11'i muhacir), Irgatlar karyesinde 44 kişi, Kışla karyesinde 96 kişi (27'si muhacir), Karaca Ahmed karyesinde 78 kişi (5'i misafir, 7'si muhacir) bulunmaktadır. 1840-41 kayıtlarında ise İnay merkezinde 104 hanede 262 kişi, Karaca Ahmed köyünde 28 hanede 70 kişi, Kışla köyünde 34 hanede 81 kişi, Irgat köyünde 13 hanede 30 kişi kaydedilmiştir. İnay kazasının ve köylerinin geçen bu süreç içerisinde nüfus potansiyellerinde değişimler olmuştur.

Mekân üzerinden avarız ve nüfus defterlerindeki nüfus potansiyelini karşılaştırdığımızda; İnay merkezinde 1678 senesinde tahmini nüfus 65 iken, 1840-41 senesinde 520'dir. Karaca Ahmed'de 1678'de 45 kişi iken, 1840-41 tarihinde 140 kişidir. Kışla 1678'de 105 kişi iken, 1840-41 tarihinde 170 kişidir. Irgatlar köyü 1678'de 50 kişi iken, 1840-41 tarihinde 65 kişilik nüfus potansiyeline sahiptir. Avarız defterinden nüfus defterine geçen 163 senelik süreçte merkez hariç ilgili yerleşim birimlerinde yüksek bir nüfus artışının olduğunu söylemek yanlış olur. 163 yıllık tarihi süreci dikkate alırsak ilgili yerleşim birimlerinde, aslında olması gereken rakamın daha yüksek olması beklenmektedir. Bu sebeple yerleşim birimlerinden başka yerlere göç yaşandığı muhtemeldir.

Söz konusu sahada dikkat çeken önemli hususlardan biri de Seyyidlerin sayısında ciddi bir artışın olmasıdır. 1678 senesinde 5 Seyyid kaydı bulunurken 1834-40'larda bu sayı toplam 147'e ulaşmıştır. Söz konusu bilgiler neticesinde İnay ve ilgili köylerin erkek nüfusuna göre nüfusun üçte biri Seyyid olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nüfus defterinde dikkatimizi çeken bir diğer husus da bölgede nüfus defterlerine de yansıyan Frengi hastalığıdır. Bu hastalık cinsel yollarla bulaştığı gibi ortak kullanılan malzemelerle bulaştığı ve sonuçlarının insan hayatını karartabilecek seviye ulaşabilmektedir. Söz konusu hastalık genellikle orman bölgelerinde yaşayan ve tren hattının geçtiği kesimlerde görüldüğü söylenebilir.

XIX. yüzyılın sonlarında frenginin geniş bir sahada görülmesi üzerine devlet, frengi illetinden kurtulma kapsamında daha planlı ve sistemli bir sağlık politikaları yürütmüştür. Devlet bu doğrultuda hastalıkla etkin bir şekilde mücadele etmek ve hastalığın yayılmasını önüne geçmek için bir takım uygulama ve tedbirlere başvurmuştur. Devletin başvurduğu tedbirler arasında, masum olmayan yollarla yayılma alanı bulan frenginin kontrol altına alınması, çeşitli sebeplerle Rusya ve Romanya'ya seyahat edenlerin gözetim altına alınması, evli olanların muayene edilmesi, fuhşa ve zührevi hastalıklara yönelik mücadele edilmesidir (Erdem, 2017: 234).

1678-1841 yıllarına ait kayıtlar incelendiğinde kaza merkezinde ve köylerinde en yaygın mesleğin çiftçilik olması diğer meslek gruplarının neredeyse yok denecek kadar az olması göze çarpmaktadır.

KAYNAKÇA

BOA.MAD.d.02498.

BOA.NFS.d.01610.

BOA.NFS.d.01611.

BOA.ML.VRD.TMT.d.02070.

BOA.ML.VRD.TMT.d.02074.

BOA.ML.VRD.TMT.d.02075.

MŞH.ŞSC.d.06796.

1311 Aydın Vilayeti Salnamesi (AVS).

1315 Aydın Vilayeti Salnamesi (AVS).

1326 Aydın Vilayeti Salnamesi (AVS).

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 26
Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü-Osmanlı
Arşivi Başkanlığı Yayını, Ankara 2017.

T.C Dâhiliye Vekâleti Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları, İstanbul 1928.

Köylerimiz, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi 1933.

Köylerimiz, Ankara Başbakanlık Basımevi D.S.İ 1968.

Acar, H. İbrahim, “İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber’in Zeynep’le Evliliği”,
İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.7, Nisan 2006, ss. 99-110.

Aydın, Mahir, “Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”, Sultan II. Mahmud
Reformları Semineri 28-30 Haziran 1989, İstanbul 1990, ss. 81-106.

Aydın, Mehmet Akif, “Evlât Edinme”, **DİA**, C.11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 1995, ss.
527-529.

Barkan, Ömer Lütfi, “Avâız”, **İslam Ansiklopedisi II**, İstanbul 1979, ss. 13-19.

Bozkurt, Nebi, “Nüfus”, **DİA**, C. 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2007, ss. 293-294.

Bulut, Fatma, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Tehlikeli Bir Miras: Frengi”, **Tarih Okulu Dergisi**,
İlkbahar 2009, 3, ss. 109-123.

Çavdar, Necati- Karıcı, Erol, “XIX. Yüzyıl Sonları-XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti’nde
Frengi İle Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler”, **Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, (Kış 2016) 11/2, ss. 157-175

Çelik, Şenol, “1659-1660 (H. 1070-1071)Tarihli Avâız Defterine Göre XVII. Yüzyıl Ortalarında
Turgutlu Kazası”, **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, S.16, İstanbul Bahar 2007, ss. 33-
66.

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.

Erdem, Yavuz, “Ahlat Kazasında Frengi (XIX. YY. Sonu-XX. YY. Başı)”, *Turkish Studies*, vol.12,
2017, ss. 223-236.

Gökçe, Turan, “Bir Tahrir Üç Defter: 1697-1698 Tarihli Avâız Defterlerine Göre Siroz (Serez)
Şehri”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C.6, S.1, İzmir 2006, ss. 51-73.

Gökçe, Turan, “Osmanlı Nüfus ve İskân Tarihi Kaynaklarından “Mufassal-İcmal” Avâız Defterleri
ve 1701-1709 Tarihli Gümölcine Kazası Örnekleri”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C.20, S.1,
İzmir 2005, ss. 71-134.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı*, Başbakanlık İstatistik Enstitüsü
Yayını, Ankara 1995.

Kılıç, Rüya, “Türkiye’de Frenginin Tarihi”, **Kebikeç Dergisi**, 38, 2014, ss. 291-305.

Koç, Yunus, “Nüfus”, **DİA**, C. 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2007, ss. 294-299.

Küpeli, Özer, “Klasik Tahrirden Avâız Tahririne Geçiş Sürecinde Tipik Bir Örnek: 1604 Tarihli
Manyas Kazası Avâız Defteri”, **Belleten**, C.XXXII, S.36, Ankara 2001, ss. 113-199.

- Özel, Oktay, “17. Yüzyıl Osmanlı Demografi ve İskan Tarihi için Önemli Bir Kaynak: ‘Mufassal’ Avârız Defterleri”, **XII. Türk Tarih Kongresi- Kongreye Sunulan Bildiriler III**, Ankara 1999, ss. 738-739.
- Öztürk, Mustafa, “1616 Tarihli Halep Avârız-Hane Defteri”, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S.8, Ankara 1997, ss. 249-293.
- Sahillioğlu, Halil, “Avârız”, **DİA**, C.4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 1991, ss. 108-109.
- Savaş, Saim, *Osmanlı Döneminde Uşak-Banaz’a Bağlı Büyükturak ve Küçükoturak Köylerinin Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Aky Yayınları, Uşak 2015.
- Yakut, Esra- Çağlayan Aygün, Gözde, “Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlât Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.26, S.1, Konya 2018, ss. 11-46.
- Yazıcı, Nesimi, “Osmanlıda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, **AÜİFD XLVIII**, S.1, ss. 1-46.
- Yerlikaya, Feyzullah, *Osmanlı Anadolu’sunda Nakibü’l-Eşraf Kaymakamlığı Kurumu (1750-1850)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Uşak 2015.
- Yücel, Yaşar, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar- Kitâb-ı Müntesâb-Kitabu Mesâlihi’l-Müslimin ve Menafi’i’l-Mü’minin-Hırzû’l-Müluk*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- https://www.inay.net/new/?page_id=53, Erişim Tarihi:(04.12.2018).
- <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-inay>, Erişim Tarihi:(04.12.2018).
- <https://www.devletarsivleri.gov.tr> Erişim Tarihi:(04.12.2018).
- <https://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: (14.12.2018).
- <http://www.usakkulturturizm.gov.tr/TR-200145/turbeler.html>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-gumuskol>, Erişim Tarihi:(23.12.18).
- https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCm%C3%BC%C5%9Fkol,_Ulubey, Erişim Tarihi:(23.12.18).
- <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-kisla>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- <http://www.ulubey.gov.tr/kisla-koyu>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1%C5%9Fla,_Ulubey, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- <http://www.nufusune.com/33081-usak-ulubey-kisla-koy-nufusu>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- <https://www.ulubeyweb.com/index.php/ulubey-koyler/ulubey-koy-karacaahmet>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- <http://www.nufusune.com/33079-usak-ulubey-karacaahmet-koy-nufusu>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).
- <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=263709>, Erişim Tarihi: (23.12.2018).

EKLER

EK 1: İnay ve Bağlı Köyler

(TBMM e-arşiv)

EK 2: 1089/1678 Tarihli Avârız Defterinde İnay Kazası ve Karyeleri (MAD.d.02498)

MAD.d 02498

EK 3: 1089/1678 Tarihli Avâriz Defterinin Tablosu

Kaza-i İnay Nefs-i İnay	
Hasan(?) Bin Sefer	
Ahmed Bin Fazlullah	
İbrahim Bin Yusuf	
İbrahim Bin Mehmet	
Mehmet Bin Musa	
Ahmed Bin Salih	
Nurullah Bin Güneyli	
Mustafa Bin Süleyman	
İbrahim Bin Süleyman	
Halil Bin Kalem	
Durmuş Bin Yahya?	
Mehmet Bin Göğçer Dede	
Ali Efendi	Mazulı Kadı
Neferan: 12	Hane: 3
Karye-i Kışla	
Mehmet Bin Yağmur	
Mustafa Bin İbrahim	
Mehmet Bin Yakub	
Bayram Bin Bâli	
Hasan Bin İshak	
Bâli Bin İnebeğ(Eyne Beğ)	
Recep Veled-i O	
Veys Bin Resul	
Ömer Bin Mustafa	
Mustafa Bin İlyas	
Ramazan Bin Musa	
Ahmed Bin Ömer	
Talib Bin Bâli	
Recep Veled-i O	
Halil Bin Hüseyin	
Gaib Bin Yağmur	
Musa Bin Yakub	
Hasan Beğ	el Hindi Çift 1
Mustafa Efendi	el Kadı Çift 1
Süleyman Efendi	el Hatib Çift 1
İsa Hoca	el İmam ba berat-ı askeri
Neferan:17	Hane:4 Rub:1
Karye-i İrgatlar	
Hasan Bin Hüseyin	
Mehmet Veled-i O	
Hüseyin Bin Hamza	
Ramazan Bin Nasuh	
Diğer Hüseyin Bin Mehmed	
Ali Bin Recep	
İdris Bin Halil	
İbrahim Bin Ali	
Yusuf Bin Nasuh	
İsmail Efendi	el Müderris

Neferan:9	Hane:2 Rub:1
Karye-i Çam	
Kadri Bin Recep	
Sefer Veled-i O	
Abdurrahman Diğer Veled-i O	
Ali Bin Ahmed	
Maden Bin Şaban	
Ahmed Veled-i O	
Ali Bin Mustafa	
Şaban Bin Veli	
İbrahim Bin Veli	
Ahmed Bin Kadri	
Ramazan Bin Bekir	
Neferan:11	Hane: 2,5 Rub:1
Karye-i Karaca Ahmed	
Muharrem Bin Sefer	
Ca'fer Bin Memi	
Ahmed Bin Karamustafa	
Mustafa Bin Mahmud	
Mehmed Bin İmirze	
Velid Veled-i O	
Ahmed Bin Ali	
Hasan Veled-i O	
Salih Efendi	Tekke nişin-i zaviye-i Karaca Ahmed Sultan ba berat(?) 120 kuruş
Neferan:8	Hane:2
Karye-i Kalaycılar	
Cümlesi Sa'dat Geçinür Temessükleri ve Alametleri Yokdur	
Seyyid Abdurrahman Bin Hamza	
Seyyid Durmuş Bin Musa	
Seyyid Sefer Bin Resul	
Seyyid Recep Bin Sefer	
Seyyid İsmail Bin Sefer	
Neferan:5	
Karye-i Yenice(?) Beğcem	
Neferan:5	Hane:1 Rub:1
Karye-i Armağanlar	
Neferan:5	Hane:1 Rub:1
Karye-i Çomaklar-Kadim	
Neferan:4	Hane:1
Karye-i Güney Viran-Kadim	
Neferan:8	Hane:2

EK 4: H.1250/M.1834-35 Tarihli Nüfus Defteri (NFS.d.01610)

NFS.d.01610

EK 5: H.1256/M. 1840-41Tarihli Nüfus Defteri (NFS.d.01611) **EK 6: Yerleşim Birimlerinin Yıllara Göre Nüfusları**

İNAY MERKEZİNİN YILLARA GÖRE NÜFUSU			
Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
1678	-	-	65
1834-35	331	-	-
1840-41	-	-	520
1935	468	504	972
1940	497	534	1031
1945	499	520	1019
1955	-	-	1.188
1960	595	662	1.257
1965	629	727	1.356
1970	544	748	1.292
1975	627	641	1.268
1980	534	659	1.193
1985	535	644	1.179
1990	503	569	1.072
1997	-	-	1.814
2000	1.047	995	2.042
2007	408	426	834
2008	397	415	812
2009	378	398	776
2010	370	394	764
2011	379	395	774

2012	348	368	716
2013	355	377	732
2014	357	374	731
2015	351	366	717
2016	338	365	703

Yıl	Karaca Ahmed			Kışla			Irgat (Gümüşkol)		
	Er.	Kad.	Top.	Er.	Kad.	Top.	Er.	Kad.	Top.
1678			45			105			50
1834-35	101	-	-	122	-	-	51	-	-
1840-41			140			170			65
1935			465			1038			416
1940	225	251	476	457	560	1017	179	192	371
1945	217	253	470	561	648	1209	199	201	400
1955	258	303	561	578	598	1176	226	216	442
1965	287	304	591	544	587	1131	256	291	547
1975	219	284	503	526	607	1133	349	331	680
1980			439			1122			669
1985	179	229	408			1153			727
1990	174	192	366				293	376	669
1997			271			2155			521
2000	135	148	283			1528	236	263	499
2007	138	145	283			831	251	252	503
2008	134	143	277				246	243	489
2009	125	134	259				228	229	457
2010	125	147	272				214	219	433
2011	134	152	286				197	206	403
2012	131	143	274				180	192	372
2013	132	145	277	355	360	715	168	178	346
2014	132	134	266	339	340	679	153	168	321
2015	125	131	256	323	330	653	153	168	321
2016	126	135	261	313	324	637	153	168	321
2017	129	129	258	301	306	607	151	162	313